

О‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI MAQOLLAR TAHLILI

Ashurova Shahrizoda Baxtiyor qizi
Buxoro Davlat Pedagogika Instituti
Tillar fakulteti xorijiy til va adabiyoti
ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek va ingliz tillaridagi bir-biriga o'xshash maqollar o'rganiladi. Maqollarning badiiy ma'nosi, ularning lingvistik va madaniy xususiyatlari tahlil qilinadi. Tahlilda o'xshash hayotiy tajribalarni aks ettiruvchi maqollarga alohida e'tibor qaratiladi. O'xshashliklarning sabablari madaniy umumiylik, universal insoniy qadriyatlar va ijtimoiy hayot qonuniyatlariga asoslangan.

Kalit so'zlar: maqol, ibora, fraza, ma'no, maqsad, ta'limot, tarjima, hikmat, xalq ijodi, talgin, misol, og'zaki ijod namunasi

Maqol – xalq og'zaki ijodining qisqa, mazmunli va hikmatli janri bo'lib, u xalqning hayotiy tajribasi, donoligi va dunyoqarashini aks ettiradi. Maqol odatda pand-nasihat, axloqiy me'yorlar yoki hayot haqiqati haqida qisqa va lo'nda ifodalangan gapdir.

Maqollar ko'pincha ritmik, ta'sirchan va oson yodda qoladigan shaklda bo'ladi. Ular avloddan-avlodga o'tib keladi va turli vaziyatlarda axloqiy saboq yoki hayotiy yo'l-yo'riq berish uchun ishlatiladi.

Maqolning asosiy belgilari:

1. Qisqalik: Maqollar oddiy, qisqa va aniq bo'ladi.
2. Mazmunlilik: Bir necha so'zdan iborat bo'lsa ham, chuqur ma'no tashiydi.
3. Obrazlilik: Maqollarda ko'pincha metafora va qiyoslash usullari qo'llaniladi.
4. Hayotiy tajriba: Maqollar xalqning ko'p asrlik hayotiy kuzatuvlari va tajribalariga asoslangan.
5. Didaktiklik: Ular odatda pand-nasihat yoki o'git beradi.

Maqollarning vazifasi:

1. Insonlarni yaxshilik, mehnatsevarlik, halollik, do'stlik kabi fazilatlariga da'vat etish.
2. Hayotiy muammolarni tushuntirish va ularni yechishda yo'l-yo'riq ko'rsatish.
3. Madaniy va axloqiy qadriyatlarni avlodlarga yetkazish.

1. Vaqt oltindan qimmat.

Ma'nosi: Vaqtni behuda sarflash mumkin emas, chunki vaqtni qaytarib bo'lmaydi. Odamlar vaqtni yaxshi ishlatishi kerak, chunki u bebaho.

• Inglizcha muqobili: ***“Time is money.”*** Vaqt ham pul kabi qimmatli, uni behuda sarflashda hech qanday foyda yo‘q. Vaqtni samarali ishlatish kerak.

2. Mehnat qilgan rohat topadi.

• **Ma’nosi:** Harakat va mehnat odamni muvaffaqiyatga olib boradi, natijada inson rohat va quvonch topadi.

• Inglizcha muqobili: ***“Hard work pays off.”*** Mehnat va tirishqoqlik o‘zining natijalarini beradi. Muvaffaqiyatga erishish uchun mehnat qilish zarur.

3. Tiling bilan tilka-tilka qilma.

• **Ma’nosi:** So‘zlar bilan odamni xafa qilish yoki uning his-tuyg‘ularini so‘kib tashlash yomon. So‘zlar ehtiyotkorlik bilan aytilishi kerak.

• Inglizcha muqobili: ***“Think before you speak.”*** So‘zlarni aytishdan oldin ularning oqibatlarini o‘ylab ko‘rish kerak. So‘zlar boshqalarning his-tuyg‘ularini xafa qilmasligi kerak.

4. Do‘st qiyin kunda bilinadi.

• **Ma’nosi:** Chin do‘stlik faqat og‘ir va qiyin vaziyatlarda namoyon bo‘ladi. Yaxshi do‘st qiyin paytda yordam beradi.

• Inglizcha muqobili: ***“A friend in need is a friend indeed.”*** Chin do‘stlar og‘ir paytlarda yordam beradi. Yaxshi do‘stlar faqat yaxshi kunda emas, yomon kunda ham sizni tark etmaydi.

5. Yolg‘onning oyog‘i kalta.

• **Ma’nosi:** Yolg‘on uzoqqa bormaydi, u albatta fosh bo‘ladi. Yolg‘onning oqibatlari ko‘rinadi.

• Inglizcha muqobili: ***“A lie has short legs.”*** Yolg‘on uzoqqa bormaydi, har doim u fosh bo‘ladi. Yolg‘onning yashirilgan holati oxir-oqibat yuzaga chiqadi.

6. O‘zing ekkaningni o‘rasan.

• **Ma’nosi:** Har bir inson o‘z qilgan ishlarining natijasini ko‘radi. Yaxshi ish qilgan kishi yaxshi natijaga erishadi.

• Inglizcha muqobili: ***“You reap what you sow.”*** Odam o‘zining qilgan ishlarining natijasini oladi. Agar yaxshi ish qilgan bo‘lsangiz, yaxshi natija kutishingiz mumkin.

7. Har kim o‘z so‘zi uchun javobgar.

• **Ma’nosi:** Inson o‘z so‘zlari uchun mas’uldir. So‘zlaringizni ehtiyotkorlik bilan tanlang, chunki ular sizni mas’uliyatga tortishi mumkin.

• Inglizcha muqobili: ***“Your word is your bond.”*** So‘zlaringizni bajarish, ularni bajarishga mas’ul bo‘lish zarur. So‘zlar ishonchli bo‘lishi kerak, chunki ular sizning obro‘ingizni belgilaydi.

8. O‘zga kulfati bilan o‘zingni pastga tushirma.

• **Ma'nosi:** Boshqalar aybini tanqid qilganda, o'zingizni ham ehtiyot qiling. O'zingiz ham xatolarga yo'l qo'ygansiz, deb eslab qoling.

• Inglizcha muqobili: *"Don't throw stones if you live in a glass house."* Agar sizda ham nuqsonlar bo'lsa, boshqalarni tanqid qilishdan ehtiyot bo'ling. O'zingizda bo'lgan kamchiliklarni unutmaslik kerak.

9. Arqon ortidan boshlama, oxirini o'ylab qara.

• **Ma'nosi:** Har bir harakatni boshlashdan oldin uning natijalarini oldindan o'ylab ko'rish kerak.

• Inglizcha muqobili: *"Look before you leap."* Biror ishni boshlashdan oldin uning oqibatlarini o'ylab ko'rish zarur. Tez qarorlar qabul qilishdan oldin sinchkovlik bilan baholash kerak.

10. Ko'rgan o'rni bilan kelgan so'zi.

• **Ma'nosi:** Inson o'z ishini yoki so'zini ko'rsata olish kerak, faqat bo'sh va'dalarga ishonmang.

• Inglizcha muqobili: *"Actions speak louder than words."* So'zlar bo'lishi mumkin, lekin amallar haqiqatni ko'rsatadi. Ishlaringiz so'zlaringizdan ko'ra muhimroq.

11. Juda yaxshi narsalarni kutganingda ham yomonlik chiqishi mumkin.

• **Ma'nosi:** Har bir yaxshi kutilgan holatning ichida, ularni ko'rishda ehtiyot bo'lish kerak. Ko'pincha, kutilgan yaxshi natijalar bexosdan xato bilan bog'liq bo'ladi.

• Inglizcha muqobili: *"Don't count your chickens before they hatch."*

Biror natija kutishdan oldin uning amal qilishiga ishonch hosil qilish kerak. Hech narsa oldindan ishonchli emas.

12. Qanchalik kuchli bo'lsa ham, qushning qanoti bo'lmasa, u ucholmaydi.

• **Ma'nosi:** Faqat kuchli yoki imkoniyatlar yetarli bo'lgan insonning muvaffaqiyatga erishish uchun boshqa jihatlari ham zarur.

• Inglizcha muqobili: *"It's not enough to be strong, you also need wings to fly."*

Muvaffaqiyatga erishish uchun kuchli bo'lishdan tashqari boshqa imkoniyatlar, ko'nikmalar va resurslar ham zarur.

13. O'zing ekaningni o'rasan.

Ma'nosi: Bu maqol insonning qilgan har bir amali, xoh yaxshi, xoh yomon bo'lsin, albatta natija berishini anglatadi. Maqol hayotda adolat tamoyilining mavjudligini ta'kidlaydi: kim nima qilsa, o'sha narsaning oqibatini ko'radi. U odatda mas'uliyatni his qilish va har bir amalni puxta o'ylab qilish zarurligini uqtiradi.

Inlizchadagi muqobil varianti: *"You reap what you sow."*

Ma'nosi: Ingliz tilidagi ushbu maqol ham aynan o'sha fikrni ifodalaydi: inson hayotda nima qilsa, o'shanga yarasha natija oladi. U mehnat, qilmish va javobgarlik haqida eslatadi.

14. Yolg'onning oyog'i kalta.

Ma'nosi: Bu maqol yolg'onning uzoq davom etmasligi, oxir-oqibat fosh bo'lishini bildiradi. U insonlarni halollikka chaqiradi va yolg'onning zararli ekanligini ta'kidlaydi. Shuningdek, bu maqol yolg'on orqali erishilgan muvaffaqiyat vaqtinchalik ekanligini anglatadi.

Ingliz tilidagi muqobil variant: *"A lie has short legs."*

Ma'nosi: Ingliz tilida bu maqol to'g'ridan-to'g'ri tarjimada o'zbekcha versiyaga juda yaqin bo'lib, yolg'on uzoqqa ketolmasligini, uni yashirish qiyinligini anglatadi.

Boshqa muqobil variant: *"Truth will out."*

Bu ibora esa haqiqat har doim o'zini oshkor qiladi, yolg'on yashirinib turolmaydi, degan ma'noni bildiradi.

15. Dushmaningni bil, lekin unga zarar yetkazma

Ma'nosi: Dushmaningizni bilish va uning niyatlarini tushunish zarur, lekin uni zarar yetkazishdan ehtiyot bo'lish kerak.

- Inglizcha muqobili: *"Know your enemy, but don't harm them."*

- **Ma'no:** Dushmanlar bilan qanday munosabatda bo'lishni tushunish zarur, ammo shaxsiy yoki jismoniy zarar keltirishdan ehtiyot bo'lish kerak.

16. Bir og'iz so'z ko'p ishni hal qiladi

- **Ma'nosi:** Biror narsani o'z vaqtida to'g'ri aytish yoki ko'rsatish juda muhim. To'g'ri vaqtda so'z aytish muhim natijalarga olib keladi.

- Inglizcha muqobili: *"A word is enough for the wise."*

- **Ma'no:** Aqlli inson uchun bitta to'g'ri so'z ko'p narsani hal qiladi. So'zning kuchi katta.

17. Bir yomonni o'rganish, minglab yaxshi narsalarni unutishga arziydi.

- **Ma'nosi:** Ba'zan yomon tajriba yoki xato, katta o'rganish va o'sish uchun zarur bo'lishi mumkin.

- Inglizcha muqobili: *"Learning from a mistake is worth more than a thousand good deeds."* Xatolikdan o'rganish va uni tuzatish yaxshi ishlarni amalga oshirishdan ko'ra ko'proq foyda keltirishi mumkin.

18. Ko'z qamashtiruvchi oltin hamda temirning qimmatligi turlicha.

- **Ma'nosi:** Har bir narsa o'zining qiymati va qiymatiga ega bo'ladi. Kingadir oltin, boshqasiga esa temir qimmatlidir.

- Inglizcha muqobili: *"What is valuable to one is worthless to another."*

- **Ma'nosi:** Har bir inson uchun biror narsa boshqa biriga nisbatan qimmat yoki arzon bo'lishi mumkin. Shaxsiy afzalliklar farqlanadi.

19. Yaxshi do'stni topish qiyin, uni saqlash esa yanada qiyin.

- **Ma'nosi:** Haqiqiy do'stlarni topish juda mushkul, lekin ularga sodiq bo'lish va do'stlikni saqlab qolish yanada qiyinroq.

- Inglizcha muqobili: *“It’s harder to keep a friend than to make one.”*

• **Ma’nosi:** Do’stlar orttirish osonroq, ammo ularni saqlash va o‘zaro aloqalarni davom ettirish ancha murakkab.

20. Qo‘lni yuvingan o‘zgaradi, lekin yomon ko‘ngilni o‘zgartirish qiyin

• **Ma’nosi:** Odamlar tashqi holatini osongina o‘zgartirishi mumkin, ammo ichki, ruhiy holatini o‘zgartirish ko‘proq mehnat talab qiladi.

• Inglizcha muqobili: *“You can wash your hands, but changing a bad heart is difficult.”*

• **Ma’nosi:** Inson tashqi ko‘rinishini osongina o‘zgartirishi mumkin, lekin uning ichki dunyosini o‘zgartirish uchun jiddiy sa’y-harakatlar va vaqt talab qilinadi.

Xulosa: O‘zbek va ingliz tillaridagi maqollar universal g‘oyalar va insoniy tajribalarning aksidir. Ular madaniyatlararo o‘xshashliklarni tushunishda va ikki tilda samarali muloqot qilishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, har bir til o‘ziga xos obrazlar orqali o‘z tajribasini ifoda etsa-da, insoniyatning umumiy qadriyatlari ularni birlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Sodikov, Sh. (2020). O‘zbek xalq maqollarining leksik-semantik tahlili. Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Karimova, Z. (2018). O‘zbek va ingliz tilidagi maqollar va iboralarning taqqoslanishi. Samarkand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.
3. Sharipova, L. (2017). O‘zbek tilidagi maqollar va ularning inglizcha tarjimasi. Bukhara: Bukhara State University Publishing.
4. Davis, P. (2015). Proverbs: A Comparative Study of English and Uzbek Proverbs. London: Oxford University Press.
5. Erkinov, J. (2019). O‘zbek va ingliz tilidagi xalq maqollarining semantik tahlili. Tashkent: Alisher Navoi National Library of Uzbekistan.
6. Oxford Advanced Learner’s Dictionary (2020). Oxford University Press.